

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ІСТОРИКО – ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Цивілізаційна ідентичність країн регіону
(Країни Центрально-Східної Європи (Польща, Чехія, Словаччина))**

для студентів

спеціальності 032 «Історія та археологія»
рівня вищої освіти першого (бакалаврського)
освітньої програми 032.00.02 «Історія та археологія»

Київ 2022

Розробники: доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії
Надтока Геннадій Михайлович

Викладачі: доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії
Надтока Геннадій Михайлович

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри
всесвітньої історії

Протокол від 14 грудня 2021 р. № 5

Завідувач кафедри (Ігор СРІБНЯК)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми
032.00.02 «Історія та археологія»

14.01. 2022 р.

Гарант освітньої програми (Оксана САЛАТА)

Робочу програму перевірено

14.01. 2022 р.

Заступник директора/декана (Віталій ЗАВАДСЬКИЙ)

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» 20__ р., протокол № _____

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» 20__ р., протокол № _____

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» 20__ р., протокол № _____

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» 20__ р., протокол № _____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	Вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	8/240	
Курс	2	
Семестр	3,4	
Кількість змістових модулів з розподілом:	3	
Обсяг кредитів	3	
Обсяг годин, в тому числі:	90	
Аудиторні	42	
Модульний контроль	6	
Семестровий контроль	-	
Самостійна робота	42	
Форма семестрового контролю	-	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: поглиблене вивчення історії та культури країн ЦСЄ як складової європейської цивілізації.

Завдання:

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

СК 5. Здатність відшукувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анутовати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

3. Результати навчання за дисципліною

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

4. Структура навчальної дисципліни

2 курс, III семестр

Назви змістових модулів і тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					Самостійна
		Аудиторна:					
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль I. Цивілізація й цивілізаційна ідентичність Європи: зміст понять							
Тема 1. Вступ до курсу «Цивілізаційна ідентичність країн ЦСС»	4	2					2
Тема 2. Європейська цивілізація	8	4					4
Тема 3. Формування основ польської національної ідентичності в процесі історичної еволюції	4		2				2
Тема 4. Формування основ чеської національної ідентичності в процесі історичної еволюції	4		2				2
Тема 5. Формування основ словацької національної ідентичності в процесі історичної еволюції	4		2				2
Тема 6. Національна ідентичність як чинник політичної поведінки сучасної Польщі	4			2			2
Модульний контроль	2						
Разом	30	6	6	2			14
Усього годин за III семестр	30	6	6	2			14

2 курс, IV семестр

Назви змістових модулів і тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					Самостійна
		Аудиторна:					
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль II. Формування центрально-східного сегменту європейської цивілізації в епоху Античності - Нового часу							
Тема 7. Експансія як чинник формування центрально-східного сегменту європейської цивілізації в епоху Античності та раннього Середньовіччя	8	4					4
Тема 8. Роль Західноєвропейської цивілізації у становленні держав Центрально-Східної Європи	6	2					4
Тема 9. Центрально-східноєвропейський вектор експансії Московії / Росії в XVI - на поч. XX століть	6	2					4
Модульний контроль	2						
Разом	22	8					12
Змістовий модуль III. Формування центрально-східного сегменту європейської цивілізації в новітню епоху							
Тема 10. Радянська експансія на землі народів Центрально-Східної Європи Епоха євразійського тоталітаризму	6	2					4
Тема 11. Народи ЦСЄ під впливом Священної Римської та Австро-Угорської імперій: цивілізаційний аспект	8		4				4
Тема 12. Народи ЦСЄ під впливом Османської імперії: характер цивілізаційних змін	8		4				4
Тема 13. Народи ЦСЄ під впливом Російської імперії: трансформація цивілізаційної ідентичності	10		6				4
Тема 14. Експертний аналіз документів на тему: «Угорське антирадянське повстання 1956 року»	2			2			
Тема 15. Експертний аналіз документів на тему: «Чехословацьке антирадянське повстання 1968 року»	2			2			
Модульний контроль	2						
Разом	38	2	14	4			16
Усього годин за IV семестр	60	10	14	4			28
Разом за III, IV семестр	90	16	20	6			42

5. Програма навчальної дисципліни

2 курс, III семестр

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Цивілізація й цивілізаційна ідентичність Європи: зміст понять

Лекція 1 (2 год.)

Вступ до курсу «Цивілізаційна ідентичність країн ЦСЄ»

Тематичний план

1. Об'єкт і предмет дослідження.
2. Концептуальні підходи до тлумачення понять «цивілізація» й «Цивілізаційна ідентичність».
3. Типи цивілізацій. Цивілізація і культура.
4. Поняття субцивілізації.

Лекція 2,3 (4 год.)

Європейська цивілізація

Тематичний план

1. Європа як географічний та соціокультурний феномен.
2. Європа як цивілізація.
3. Цивілізаційний розкол Європи.
4. Географічний та цивілізаційний критерії виокремлення регіону Центрально-Східної Європи.
5. Етапи формування цивілізаційного регіону Центрально-Східної Європи.

Семінарське заняття 1.

Формування основ польської національної ідентичності в процесі історичної еволюції

Тематичний план

1. Загальнослов'янські ознаки польської національної ідентичності.
2. Трансформації польської національної ідентичності під впливом західно-європейських цивілізаційних цінностей.
3. Національна ідентичність як продукт і чинник історичної еволюції Польщі.
4. Національна і цивілізаційна ідентичність.

Семінарське заняття 2.

Формування основ чеської національної ідентичності в процесі історичної еволюції

Тематичний план

1. Загальнослов'янські ознаки чеської національної ідентичності.
2. Трансформації чеської національної ідентичності під впливом західно-європейських цивілізаційних цінностей.
3. Національна ідентичність як продукт і чинник історичної еволюції Чехії.

Семинарське заняття 3.

Формування основ словацької національної ідентичності в процесі історичної еволюції

Тематичний план

1. Загальнослов'янські ознаки словацької національної ідентичності.
2. Трансформації словацької національної ідентичності під впливом західно-європейських цивілізаційних цінностей.
3. Національна ідентичність як продукт і чинник історичної еволюції Словаччини.

Практичне заняття

Національна ідентичність як чинник політичної поведінки сучасної Польщі

(Ділова гра. Обґрунтування сценаріїв політичної реакції польської влади на російську агресію проти України 2014-2018 рр.)

2 курс, IV семестр

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Формування центрально-східного сегменту європейської цивілізації в епоху Античності - Нового часу

Лекція 1, 2

Експансія як чинник формування центрально-східного сегменту європейської цивілізації в епоху Античності та раннього Середньовіччя

1. Еллінська та Римська експансія на землі Центрально-Східної Європи.
2. Візантійська та франкська експансія в історії центрально-східноєвропейських народів.
3. Варвари в історії становлення центрально-східноєвропейських держав.

Лекція 3

Роль Західноєвропейської цивілізації у становленні держав Центрально-Східної Європи

1. Вплив хрестових походів на консолідацію Європи. Участь у християнській місії Угорщини та Польщі.
2. Трансформація європейської цивілізації в умовах Великих географічних відкриттів.
3. Ренесанс на центрально-східноєвропейських землях.
4. Протестантизм в країнах Центрально-Східної Європи.
5. Східно-європейський напрямок експансії західноєвропейських держав.

Лекція 4

Центрально-східноєвропейський вектор експансії Московії / Росії в XVI - на поч. XX століть

1. Пошук цивілізаційної ідентичності Московії / Росії.

2. Московсько-литовський та московсько-польський антагонізм в XVI - XVIII ст.
3. Особливості цивілізаційного розвитку країн Центрально-Східної Європи у складі та під впливом Росії (XIX – поч. XX ст.).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

Формування центрально-східного сегменту європейської цивілізації в новітню епоху

Лекція 5

Радянська експансія на землі народів Центрально-Східної Європи Епоха євразійського тоталітаризму

1. Загарбання Росією Білорусії, України та Молдавії у 1918 – 1921 рр. Утворення СРСР.
2. Участь Радянського Союзу в руйнації Другої Речі Посполитої.
3. Народи Центрально-Східної Європи у складі країн «соціалістичного табору».

Семінар 1 (Круглий стіл)

Народи ЦСЄ під впливом Священної Римської та Австро-Угорської імперій: цивілізаційний аспект.

Семінар 2 (Круглий стіл)

Народи ЦСЄ під впливом Османської імперії: характер цивілізаційних змін.

Семінар 3 (Круглий стіл)

Народи ЦСЄ під впливом Російської імперії: трансформація цивілізаційної ідентичності.

Питання до обговорення

- Сутнісні риси імперій.
- Характер підпорядкування імперіям народів Центрально-Східної Європи.
- Цивілізаторська місія імперій.
- Уніфікаційна та асиміляторська політика імперій.
- Роль релігії у збереженні / розмиванні цивілізаційної ідентичності народів ЦСЄ.
- Проблема збереження національної ідентичності народів ЦСЄ у складі імперій.

Практичне заняття 1

Експертний аналіз документів на тему: «Угорське антирадянське повстання 1956 року» (2 год.).

Практичне заняття 2

Експертний аналіз документів на тему: «Чехословацьке антирадянське повстання 1968 року» (2 год.).

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

III СЕМЕСТР

	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекції	1	3	3
Відвідування семінарських занять	1	3	3
Відвідування практичних занять	1	1	1
Робота на семінарському занятті	10	3	30
Робота на практичному занятті	10	1	10
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	6	30
Виконання модульної роботи	25	1	25
	Разом		102
Максимальна кількість балів: 102			

IV СЕМЕСТР

	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 2		Модуль 3	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекції	1	4	4	1	1
Відвідування семінарських занять	1	-	-	7	7
Відвідування практичних занять	1	-	-	2	2
Робота на семінарському занятті	10	-	-	7	70
Робота на практичному занятті	10	-	-	2	20
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-		
Виконання завдань для самостійної роботи	5	3	15	4	20
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30				
	Разом		44		145
Максимальна кількість балів: 189					
Максимальна кількість балів за III, IV семестри: 291					

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

III СЕМЕСТР

Розділи (обсяг в годинах)	Вид контролю	Бали	Термін виконання (тижні)
Змістовий модуль I.			
Цивілізація й цивілізаційна ідентичність Європи: зміст понять			
Тема 1. Вступ до курсу «Цивілізаційна ідентичність країн ЦСЄ»	контрольні питання	5	жовтень
Тема 2. Європейська цивілізація	контрольні питання	5	жовтень
Тема 3. Формування основ польської національної ідентичності в процесі історичної еволюції	контрольні питання	5	грудень
Тема 4. Формування основ чеської національної ідентичності в процесі історичної еволюції	контрольні питання	5	грудень
Тема 5. Формування основ словацької національної ідентичності в процесі історичної еволюції	контрольні питання	5	грудень
Тема 6. Національна ідентичність як чинник політичної поведінки сучасної Польщі	контрольні питання	5	грудень
Разом: 14 год.	Разом: 30 балів		

IV СЕМЕСТР

Розділи (обсяг в годинах)	Вид контролю	Бали	Термін виконання (тижні)
Змістовий модуль II.			
Формування центрально-східного сегменту європейської цивілізації в епоху Античності - Нового часу			
Тема 7. Експансія як чинник формування центрально-східного сегменту європейської цивілізації в епоху Античності та раннього Середньовіччя	контрольні питання	5	лютий
Тема 8. Роль Західноєвропейської цивілізації у становленні держав Центрально-Східної Європи	контрольні питання	5	березень
Тема 9. Центрально-східноєвропейський вектор експансії Московії / Росії в XVI - на поч. XX століть	контрольні питання	5	березень
Разом: 12 год.	Разом: 15 балів		
Змістовий модуль III. Формування центрально-східного сегменту європейської цивілізації в новітню епоху			
Тема 10. Радянська експансія на землі народів Центрально-Східної Європи Епоха євразійського тоталітаризму	контрольні питання	5	березень

Тема 11. Народи ЦСЄ під впливом Священної Римської та Австро-Угорської імперій: цивілізаційний аспект	контрольні питання	5	квітень
Тема 12. Народи ЦСЄ під впливом Османської імперії: характер цивілізаційних змін	контрольні питання	5	квітень
Тема 13. Народи ЦСЄ під впливом Російської імперії: трансформація цивілізаційної ідентичності	контрольні питання	5	квітень
Разом: 16 год.	Разом: 20 балів		

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Підсумковий модульний контроль проводиться з метою визначення стану успішності здобувачів вищої освіти за навчальним матеріалом окремих модулів після завершення лекційних і практичних занять.

Форма проведення – письмова, письмово-усна.

Завдання для модульної контрольної роботи та критерії їх оцінювання розробляються лектором. Він проводить і оцінює модульні контрольні роботи.

Тривалість проведення письмового модульного контролю становить 2 академічні години.

Письмові контрольні роботи зберігаються на кафедрі до кінця навчального року.

Результати перевірки письмових контрольних завдань доводяться до відома студентів не пізніше ніж через два робочі дні після їх виконання.

Студент, який не згоден з отриманою за результатами модульного контролю оцінкою, має право подати апеляцію безпосередньо після оголошення оцінки. У цьому випадку завідувач кафедри призначає апеляційну комісію, яка зобов'язана розглянути апеляцію в присутності студента.

<i>Оцінка</i>	<i>Критерії</i>
20 – 25	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обгрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей. глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу.
14 – 19	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обгрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі неточності та помилки.
8 – 13	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обгрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності.
0 – 7	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Семестровий контроль проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни. Форма проведення семестрового контролю – письмова. Зміст і структура екзаменаційних білетів (контрольних завдань), критерії оцінювання визначаються рішенням кафедри та зазначаються у робочій програмі навчальної дисципліни й доводяться до відома студентів на першому занятті.

Рівень знань	Оцінка	Критерії оцінювання відповіді
Відмінний рівень	31 – 40	Відповідь студента: <ul style="list-style-type: none">- містить повний, розгорнутий, правильний виклад матеріалу з поставленого питання;- демонструє знання основних понять і категорій та взаємозв'язку між ними, вірне розуміння змісту основних теоретичних положень;- вказує на вміння давати змістовний та логічний аналіз матеріалу з поставленого питання;- демонструє знання різних наукових концепцій та підходів щодо певної науково-теоретичної чи науково-практичної проблеми, пов'язаної з поставленим питанням;- здатність робити власні висновки в разі неоднозначності, спірного чи проблемного характеру поставленого питання чи проблеми.
Добрий рівень	21 – 30	Студент дав досить змістовну відповідь на поставлене питання, але відповідь містить наступні недоліки: <ul style="list-style-type: none">- недостатня повнота, незначні неточності чи прогалини при поясненні того чи іншого аспекту питання;- окремі формулювання є нечіткими; міститься інформація, котра не відноситься до змісту екзаменаційного питання.
Задовільний рівень	11 – 20	Студент дав відповідь на поставлене питання, однак допустив суттєві помилки як змістовного характеру, так і при оформленні відповіді на питання, а саме: <ul style="list-style-type: none">- відповідь викладена недостатньо аргументовано та/або з порушенням правил логіки при поданні матеріалу;- відповідь не містить аналізу проблемних аспектів поставленого питання, свідчить про недостатню обізнаність з основними науковими теоріями і концепціями, що стосуються відповідного питання;- у роботі багато грубих орфографічних помилок;
Незадовільний рівень	0 – 10	Студент взагалі не відповів на питання, або його відповідь є неправильною, тобто містить грубі змістовні помилки щодо принципових аспектів поставленого питання. Аргументація відсутня взагалі або ж є абсолютно безсистемною чи алогічною.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання - незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична карта дисципліни

III СЕМЕСТР

Модулі	Змістовий модуль I.			
Лекції (теми, бали)	Л.1 (1 б.)	Л.2-3 (2 б.)	-	-
Семинарські заняття (теми, бали)	С.1 (11 б.)	С.2 (11 б.)	С.3 (11 б.)	-
Практичні заняття (теми, бали)	-	-	-	П.р 1 (11 б.)
С.р (бали)	30 балів			
Модульний контроль (бали)	Модульна контрольна робота – 25 балів			

IV СЕМЕСТР

Модулі	Змістовий модуль II.			Змістовий модуль III.			
Лекції (теми, бали)	Л.4-5 (2б.)	Л.6 (1б.)	Л.7 (1б.)	Л.8 (1б.)	-	-	-
Семинарські заняття (теми, бали)	-	-	-	С.4-5 (22 б.)	С.6-7 (22 б.)	С.8-10 (33 б.)	-
Практичні заняття (теми, бали)	-	-	-	-	-	ПР.2 (11б.)	ПР.3 (11б.)
С.р (бали)	15 балів			20 балів			
Модульний контроль (бали)	Модульна контрольна робота – 25 балів			Модульна контрольна робота – 25 балів			

8. Рекомендована література

Основна

1. Павленко Ю. В. История мировой цивилизации. Философский анализ / Ю. В. Павленко. – К.: «Феникс», 2004. – 760 с.
2. Яровий В. І. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн ХХ століття : підручник. – Київ : Генеза, 2005. – 816 с.
3. Шумов С. А., Андреев А. Р. История Словакии. V–XX века: Документальное исследование. – М., 2000. – 296 с.
4. Зашкільняк Л. О., Крикун М. Г. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів / Наук. ред. Л. Зашкільняк. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 2002. – 752 с.
5. Дейвіс Норман. Європа. Історія. – К., 2008. – 1464с.

Англомовна література

1. Halecki O. Borderlands of Western civilization: A History of East-Central Europe. – Simon Publications, 2000. — 552 p.
2. Hause S., Maltby W. Western civilization: a history of European society. – Wadsworth Publishing, 2004. — 928 p.
3. Hupchick Dennis P., Cox Harold E. The Palgrave Concise Historical Atlas of Eastern Europe. – Palgrave Macmillan, 2001. — 132 p.
4. Ingrao C.W. The Habsburg Monarchy, 1618-1815. – Cambridge University Press, 2000. — 292 p.
5. Jensen Lotte (ed.) The Roots of Nationalism National Identity Formation in Early Modern Europe, 1600-1815. – Amsterdam University Press, 2016. — 343 p.
6. Judson P.M. Constructing Nationalities in East Central Europe. – Berghahn Books, 2004. — 314 p.
7. Liulevicius Vejas Gabriel. A History of Eastern Europe: Course Guidebook. – The Teaching Company, 2015. — 225 p.
8. Marci L'udovít. People, Institutions, Relations: Slovakia and Hungary from the 11th to the 18th Century. – Peter Lang, 2019. — 248 p.
9. Mazower Mark. Dark Continent: Europe's Twentieth Century. – Vintage Books, 1998. — 258 p.
10. McDermott Kevin, Stibbe Matthew (eds.) Eastern Europe in 1968: Responses to the Prague Spring and Warsaw Pact Invasion. – New York: Palgrave Macmillan, 2018. — 311 p.
11. Portal Roger. The Slavs. – George Weidenfeld and Nicolson Ltd, 1969. — 508 p.

Додаткова

1. Тойнби А. Дж. Постигание истории: Сборник. – Москва: Прогресс, 1991.
2. Февр, Л. Цивилизация: эволюция слова и группы идей. – Москва : Директ-Медиа, 2007.
3. Культура народов Центральной и Юго-Восточной Европы XVIII–XIX вв. Типология взаимодействия. М.: "Наука", 1990. – 287 с.
4. Развитие этнического самосознания славянских народов в эпоху зрелого феодализма /Отв. ред.: Г. Г. Литаврин, Вяч. Вс. Иванов. М.: Издательство «Наука», 1989.
5. Чехия. Исторический путеводитель. – М., 2006. – 304 с.
6. Результаты трансформации в странах Центральной и Восточной Европы (общественно-политический и экономический аспекты) / Отв. ред. Н.В. Куликова. – М.: ИЭ РАН, 2013. – 392с.